Om færtforhold

Færtforhold har til alle tider været diskuteret livligt blandt 'hundemennesker.' Nok ved vi, at når vinden pludselig skifter verdenshjørne, så giver det problemer, men der er mange forhold, vi kun kan gisne om.

Afdøde Jens Høje Kristensen vidste meget om fært. Han gjorde systematiske iagttagelser livet igennem om vejr og vind og fært.

Han var en meget kompetent markprøvedommer En pointermand med stort P, ikke mindst, når det gjaldt egne hunde.

Som dommer glædede han sig over fejende flot stil og søg uanset race.

Han var en stridsmand, som mangen gang løb sigs staver i livet.

Han var med til at redigere det hedengangne "Pointernyt" i nogle år. Her blev artiklen bragt i september 1987.

Han oversatte pointerbiblen: 'The Pointer And His Predescessors' af W. Arkwright. Et kæmpearbejde.

Færtforhold

"Den gode hund kan altid finde fugl", denne og lignende påstande indeholder absolutter som: "du må aldrig…!" Er alle lige forvrøvlede.

Naturligvis forekommer der meteorologiske omstændigheder, så end ikke den bedste, dygtigste og ærlige hund klarer at finde og mærke fuglene. Man dyrker selvfølgelig ikke hønsejagt under forrygende snestorm. Man kan imidlertid udmærket blive udsat for vejrlig, hvor man synes at vejrliget må være ideale til formålet, hvorpå det viser sig, at hunden er helt ude af stand til at præstere fugl, selv om man ved, at lokaliteten plejer at huse mange høns

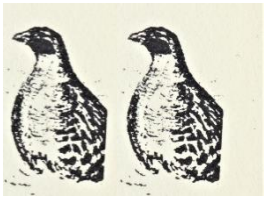

Kluddermor en snevejrsdag.

Alle fysiske omstændigheder i naturen, varme eller kulde, stille vejr eller blæst, tørvejr eller nedbør o.s.v. er resultatet af ganske bestemte ret enkelte love. Sagen er blot, at naturen i den grad er ødsel med kombinationer af disse loves virkninger, at vi er ude af stand til udtømmende at gennemskue forholdene under alle omstændigheder. Et forhold, der kan

være en mulig forklaring på, at der stadigvæk verserer så megen overtro omkring færtforholdene og deres notoriske indflydelse for fuglehundens muligheder for at bringe fugl for bøssen.

”færten forlader fuglene i yngletiden, hvordan vil du ellers forklare, at den kan værge sig mod ræven?” Se! Det er et godt spørgsmål, som det er moderne at sige – man lader munden løbe i tomgang for at skaffe sig en tænkepause.

Argumentationen er uhyre snedig og mægtig besnærende, men den er i bund og grund forkert. Forklaringen på, at hønsefuglene ikke for længst er udryddet af kat, ræv eller mår eller mindre næsedyr, der efterstræber dem året rundt, er, at de anbringer deres reder eller har deres nattesæder på steder, hvor de meteorologiske omstændigheder ikke gør det muligt for rovdyrene at lugte dem. Dette sidste kan vendes på hovedet og bruges som indirekte bevis: når vi ikke for længst har været i stand til til trods for god bistand af kemikalier, rovdyr, stadig bedre geværer, ammunition og skydeteknik at udrydde alt vildt er årsagen, at hvor dygtige vi end er til at avle og dressere jagthunde, kan vi ikke frembringe nogen, der er i stand til at finde og fastholde vildtet under alle omstændigheder.

Fuglene holder til stadighed deres fjerdragt i orden, de friserer og imprægnerer den for at gøre den vandafvisende ved hjælp af næbbet, benene og talgkirtler placeret omkring gumpen. Herunder afsættes der aromatisk talg overalt på fuglen. Under sin færden i terrainet afsender fuglene bittesmå mængder af stoffet på vækster, den kommer i berøring

med på jordbunden. Der kan derfor med en vis rimelighed tales om to færtformer: den, der hidrører fra luftbefordrende aromapartikler fremkaldt af luftens bestrygning af fuglens fjerdragt, kaldet kropsfært, hvilket kan være misvisende, eftersom færten ikke har noget med fuglens krop at skaffe, - og den hidrørende fra duftsporet i bevoksningen og fodsporet, kaldet fod eller fodfært. Der er ikke, som mange tror, tale om to væsensforskellige dufte, kun uddunstninger af samme aroma, men med forskellig styrke

Almindeligvis vil ”kropsfærten” være den stærkeste og af to årsager. Dels forekommer det rimeligt at antage, at fuglen har den største mængde talg på sig, dels er fuglekroppen under normale omstændigheder varmere end omgivelserne, og mængden af partikler, der afgives fra duftene, er udelukkende et spørgsmål om dets temperatur. Man opvarmer cognacglasset i hænderne for at stimulere duftafgivelsen.

Luftens vægtfylde er afhængig af dens temperatur. Kold luft er tung og synker mod jorden, men varm luft er let og stiger til vejrs – forudsætningen for sammenligningen er, at talen er om samme luftrumfang, forstår sig. Solstrålerne afgiver kun en meget ringe varmemængde til luften under deres passage. Først når det træffer en overflade, den være sig flydende eller fast form, sker der dels en omsætning fra lys til varmeenergi, dels en refleksion afhængig af stoffets og overfladens beskaffenhed. En glat og lys overflade reflekterer mere lys og optager mindre varme end en ru og mørk. Lufttemperaturen er derfor et spørgsmål om de temperaturer på de overflader, den kommer i berøring med. Bortset fra indflydelsen af jordens rotation omkring sin egen akse er al luftbevægelse altså det, vi omtaler som vind eller blæst et resultat af temperaturforskelle. Forestiller vi os nu, at vinden stryger med én eller anden hastighed henover en overflade med lavere temperatur end den selv, vil der ske en afkøling af luften, derved bliver den tungere og meddeles en tendens til nedadgående bevægelse. Bevæger luften sig ind over et område med højere overfladetemperatur, sker der en opvarmning med de heraf for færtforholdene gunstige følger. Luftens vægtfylde afhænger tillige af dens fugtighedsindhold. Jo højere det er i en

bestemt luftmængde, des mindre bliver dens vægtfylde, - var det ikke tilfældet, ville vi aldrig opleve skydække og regnvejr. Det betyder, at færten er forholdsvis bedre på fugtig bund fremfor under i øvrigt lige vilkår med hensyn til overflade- og lufttemperatur og luftbevægelse.

Ud over de to nævnte faktorer: temperatur og fugtighed påvirkes lufbevægelsen – også i lodret retning i allerhøjeste grad af terrainets form og bevoksning. Selv den mindste ujævnhed kan give anledning til de mest uforudsigelige ændringer i vindretningen For at danne sig en forestilling herom behøver man blot at iagttage snefnuggenes hvirvlende dans under et snevejr. Jeg har i klitterne langs Vesterhavet været ude for dage med pålandsvind, hvor mine hunde tilsyneladende har taget stand med halen ret op i vinden. Tilsyneladende i den henseende, at jeg har kunnet mærke, at vinden kom fra vest, når jeg befandt mig på klittoppen, men når jeg kom ned, hvor hundene stod, kom vinden ganske rigtig fra øst. Et dige, et levende hegn, en bæk o.s.v giver de forunderligste udslag i vindretningen. Derfor bør man også være varsom med at udtale sig om ”kovendinger” eller ”stødninger” i god vind

For at en hund kan få fært af en fugl, skal temperatur-og eller fugtigheds – og dermed luftbevægelsesforhold altså være sådan beskafne, at der foregår en lufttransport af duftpartikler fra fuglen til arbejdshøjden for hundens næse. Placeringen i højde af dette luftbårne ”duftspor, om det stiger lodret til vejrs, klæber som et tyndt lag til jorden eller har en udbredelse på ca.1 m i højde, holder sig der og danner ”dufttunnel” til fuglen er afgørende for hundens mulighed for at opnå kontakt med den.

Især blandt markprøventusiaster verserer der til stadighed en hed diskussion om hundens hovedføring under søget. Nogen sværger til den høje hovedføring under alle omstændigheder, hvilket kommer til udtryk i denne trosretnings skriftsteder: den hund, der går med høj hovedføring, står sjælden falsk og udnytter altid de fugletagningschancer det forhåndenværende terrain byder på! Jeg holder selv umådeligt meget af synet af en smuk pointer, der bærer sit hoved lig en kronhjorti et fejende flot søg over gyldne stubbe. Men skal jeg anskue tingene realistisk og se på mine hundes effektivitet, da må jeg bekende mig til den skole, der har indset, at hunden skal afpasse sin hovedføring efter færtmulighederne. Det er de meteorologiske omstændigheder, der betinger, at færten kun

udbreder sig i albuehøjde. Til den anden side er det meget uskønt, om hunden løber med hovedet nede mellem forpoterne, hvis omstændighederne udvirker, at færten ligger som et rør fra albuerne og opefter.

Hvordan kan man så afgøre, om hunden har tendens til lav eller afpasset hovedføring. Hvis en dags afprøvning af en flok hunde afslører afslører en gennemgående tendens til lavt ført hoved eller til periodisk at sænke det, er der efter min mening al mulig årsag til at give færtforholdene skylden. I øvrigt afslører lavsøgeren sig under de fleste omstændigheder ved at føre næsen lavt i forhold til nakken – den bærer sit hoved på samme måde som en ridehest i kort trav. Den hund, der arbejder med tilpasset hovedføring, søger i almindelighed med helt udstrakt hals og næsen strakt så langt frem, som det er den muligt, så næsen er det højeste punkt på selve hovedet og dermed hovedets længderetning drejet lidt op mod vinden i forhold til kroppens længderetning.

Foranstående er ikke den hele og fulde sandhed om færtforhold og herpå virkende faktorer. For eksempel kan jeg let forestille mig, at jordbundsforholdene: om det er surt eller alkalisk bund, om den består af sand, lermuld eller mosejord, og hvilken bevoksning, der findes, også spiller ind. Vi har alle muligheder for specielt under markprøver i jagttiden at gøre iagttagelser om færtforholdene. Hvor ofte har vi ikke overværet den situation, at en hund har meget lettere ved at klare den vanskelige opgave at apportere en anskudt fugl, der løber, straks den når jorden fremfor den, der falder stendød ned. Den løbende fugl afsætter straks fært ved sit fodspor og ved fjerdragtens bestrygning af plantevæksten. Så den hund, der forstår at stikke snuden i ”foden” under sådan en opgave, har let ved at klare den, når blot jægeren lader den arbejde uforstyrret. Han har kun et at gøre i sligt tilfælde: at forholde sig absolut urørlig og passiv og overlade al initiativ til sin hund. Enhver indblanding fra hans side vil kun forstyrre hunden og besværliggøre dens arbejde. Fuglen, der ligger helt stille, idet den rammer jorden, kan være uhyrlig vanskelig at finde. Den

afgiver kun ganske lidt fært og kan desuden ligge så akavet, at der med de herskende omstændigheder med hensyn til vind og temperatur næsten ingen færtspredning sker. Her har vi en del af begrundelsen for, at hunden skal forholde sig i ro under opflugt og skudafgivelse. Den hund, der overholder den regel, har en god mulighed for at markere nedslagningsstedet med øjnene, medens den, der i sin apporteringsiver styrter af sted, før fuglen er nået ned, løber en stor risiko for a trende for langt. Hvis apporteringen af en dødskudt fugl ikke lykke meget hurtigt, gør man klogt i at forlade stedet for at vende tilbage senere og dermed levne færten mulighed for at udbrede sig.

De fænomener, man kan observere gennem sine sanser, syn, hørelse, lugt, smag, følelse, er det letteste at erkende. Vi kan slet ikke hamle op med hunden, hvad angår lugtesans. Sammenlignet med den er vi nærmest lugtinvalider. Hvem har mon ikke oplevet at se en hund tage stand i læ af en mødding, hvor der står sådan en hørm af ammoniak, urin og svovlbrinte, at man er rede til at afsværge sin barnetro, om hunden kan mærke noget som helst andet. Alligevel går den med største lethed præcist frem og rejser de høns, der ligger langt til luvart af møddingen. Netop den situation ræsonnerer vi ud fra vor egen duftoplevelse., og just på den baggrund får vi en anelse om, hvor svært det er at erkende noget om færtforholdene, og hvorfor der stadig hænger så megen mystik omkring spørgsmålet.

Jeg tør ikke hævde, at foranstående betragtninger dækker behovet for viden om de fysiske betingelser for færtens opståen og udbredelse.

Hvor om alt end er! For at kunne læse må man lære bogstaverne at kende. Jeg betragter dette kapitel som færtforholdenes a, b, c – i hvert fald en del af den.

Jens Høje Kristensen

I respekt for Jens Højes oprindelige artikel har jeg valgt at illustrere den med sort-hvide fotos. NMO

Det var en fornøjelse at læse Jens Højes kritikker fra markprøver. Han var en mester i at beskrive situationer i et malerisk sprog, der var så befriende fri for klicheer.

I nogle år lavede han fællestræning for pointervenner på militærterrænet i Holstebro.

Ka' du gætte, hvem det er?

NMO juli 2019